

Oponentní posudek bakalářské práce

předložené Evangelické teologické fakultě UK (17. 4. 2024):

Břetislav FAJMON, *Kniha smlouvy* – kompozice a kontext v rámci Pentateuchu,

Praha 2024, 41 stran.

Studijní program Evangelická teologie (B0221A100016)

1. Popis a charakteristika:

Bakalářské práce, kterou autor zpracoval v oboru starozákonní biblistiky, je druhou, upravenou verzí kvalifikační práce, kterou nyní autor předkládá poté, co první verzi 18. září 2023 neobhájil.

Práce se zabývá kompozicí *Knihy smlouvy* a jejím kontextem. Stejně jako v první verzi práce autor vymezuje textový oddíl, jehož kompozici popisuje, na podstatně širší literární pasáž (Ex 19,1 – 24,11), jíž je *Kniha smlouvy* (Ex 20,22 – 23,19 [event. až 23,33]) v kano-nickém tvaru knihy Exodus součástí.

V 1. kapitole autor představuje své členění textové pasáže na „oddíly“. Jako kritéria užívá formální signály členění narativních či diskursivních textů, věcně obsahová hlediska, masoretské značky odstavců (tzv. *setumy* a *petuchy*) a oproti předchozí verzi také nově hledisko řečových aktů (v autorově dikci řečových „činů“, viz kritika níže).

Poté v kapitole 2. postuluje koncentrickou strukturu, která celou pasáž podle autora spojuje do ucelené kompozice, uspořádané obsahově-tematické výpovědi. Základní hierar-chizovaná osnova celé kompozice (Ex 19,3 – 24,11) je přehledně shrnuta na s. 23–24.

V kapitole 3. autor podrobněji zdůvodňuje některé dílčí a sporné momenty svého ná-vrhu, jak text člení a jak konstruuje koncentrickou stavbu a srovnává je s vybranými jinými autory (J. M. Sprinkle, V. Ber a H. K. Joo) – nejprve takto obhájuje své pojetí, že oddíly A-B a B'-A' patří k celkové kompozici, poté podrobněji zdůvodňuje dílčí členění svých oddílů C-C'.

Ve 4. kapitole autor hodlá představit, „jakou roli hraje smlouva vymezená Ex 19,5 až 24,7 [*sic!*] s ostatními smlouvami [*sic!*] v Pentateuchu“ (s. 32). Přebírá k tomu rozlišení tří typů smluv podle D. A. Garreta, resp. jeho stručný přehled šesti smluv (od smlouvy s Noe ... až ke smlouvě s Davidem a nové smlouvě podle Dt 29–30 a Jr 31) a pomocí „přemýšlení o smlouvách“ dochází až k Ježíši Kristu jako naplnění a společnému svorníku všech smluv (s. 33).

V Závěru (s. 35–39) chce autor „řici pár slov k výkladu celku Ex 19,3 až Ex 24,11“. Po odstavci, v němž stručně dějpravně převypráví událost setkání Izraele s Hospodinem u ho-ry Sínaj, si autor jako klíč k závěrečnému výkladu klade otázku: „Můžeme něco podobného prožít dnes my, kdo třeba nepocházíme z etnického Izraele? [...] Co si lze odnést ze svědec-

tví textu...?“ (s. 35). Následují odstavce, v nichž postupně po oddílech své kompoziční analýzy (AA' – BB' – CC' – DD' – EE'), propojuje motivy či jiné danosti těchto oddílů s explicitní křesťanskou zvěstí, vybranými novozákonními texty křesťanskými rity, svátky a podobně.

Práci uzavírá dvoustránkový Seznam literatury (s. 40–41).

2. Hodnocení věcné:

Volba tématu, základní přístup a metodické postupy očividně souvisí s autorovým dlouhodobým zájmem o daný textový oddíl. Jak uvádí i v Seznamu literatury, zveřejnil již v roce 2020 – nejspíše tedy ještě před zadáním tématu bakalářské práce – svůj Krátký internetový komentář k Exodu 1–24.

Věcné jádro práce by podle jejího názvu a anotace měla tvořit analýza kompozice komplexního literárního oddílu a obhajoba teze o její koncentrické (chiastické) stavbě. Vlastním autorovým přínosem by mělo být prokázání, že se tato koncentrická kompozice týká nejen pasáže tzv. Knihy smlouvy, nýbrž i předcházejících a následujících oddílů v celku Ex 19,3 – 24,11 (autorova vlastní hypotéza).

Bohužel, nezbyvá než konstatovat, že v tomto věcném jádru zůstává i druhá verze bakalářské práce nepřesvědčivá a sporná. Oproti první verzi je aktuální tvar práce nepochybně propracovanější a nejsou v něm již některé zcela nepřijatelné pasáže. Nicméně metodický problém zůstává v jádru týž. Pro určení oddílů a jejich vzájemných vztahů autor používá několik kritérií, která jsou různého druhu a šlo by je kombinovat jen s výrazně detailnější analytickou argumentací. Jedná se o kritéria formální (jazyková, literární, diskusivní či kompoziční), věcná či sémantická (termíny, motivy, sumárně „související“ témata) i „technické“ prvky související s dějinnou tradicí textu (masoretské znaky pro typy odstavců). Z palety těchto kritérií není jasné, *jakou* a *čí* kompozici autor vlastně představuje – jestliže např. na s. 18 postuluje, že „autor v textu realizoval symetrickou skladbu oddílů...“, kdo tímto autorem jest a které ze sledovaných rysů mohl vytvořit? Pokud platí autorovo přesvědčení, že základem sdělení tohoto textu je událost „někdy kolem roku 1300 před naším letopočtem“ (s. 35), jak s tím kompozičně souvisejí masoretské značky, jejichž vznik spadá do raného středověku?

Základní tezi a vlastní přínos práce, tj. analýzu literární (a dle autora současně též věcně-tématické) kompozice oddílů Ex 19,3 – 24,11, v předložené podobě výkladu nepovažuji za prokázanou, nýbrž jen demonstrovanou. Výklad má převážně afirmativní styl, spíše než kritickou analýzu předkládá pozorování a tvrzení, která dokládají vlastní tezi.

Práce má ale navíc slabiny v celkové koherenci. Žádná z dílčích kapitol není uzavřena pasáží, která by obvyklým způsobem, s nadhledem a v celkové perspektivě vyhodnotila příslušnou část výkladu pro hlavní téma. V kapitole 4. a zejména pak v Závěru autor výrazně uhybá od svého tématu a přechází na novou rovinu „přemýšlení“ (s. 33), do metodicky nijak nenavázané křesťanské interpretace, jejíž postupy by se snad daly označit za pneumatickou exegezi či alegorizaci (včetně neblahého substitučního pojetí vztahu křesťanství k judaismu).

Dvoustránková kapitola 4. má podle svého nadpisu (a podle názvu celé práce) pojednávat o kontextu zkoumaného oddílu „v Pentateuchu“. Již první věta výkladu posouvá obsah k „kontextu smlouvy...“ (tedy od problematiky literárně kompoziční do věcně-tématické) a na základě typologie smluv převzaté od D. A. Garreta pak autor nabízí Garretův přehled různých oddílů o smlouvách z Pentateuchu i mimo něj ... aby nakonec skončil v apologetické poloze křesťanského učení o naplnění všech smluv v Ježíši Kristu a u nekommentovaného převzetí Garretových tezí, které hodnotí Sínajskou smlouvu a její roli v judaismu z perspektivy substitučního modelu triumfalistické křesťanské christologie. – Úkol

4. kapitoly, totiž pojednat výše představenou problematiku zvoleného oddílu v kontextu látek Pentateuchu (úkol nejen relevantní, nýbrž na tomto místě pro řešené téma potřebný!) zůstal nedotčen. Navíc, celé 4. kapitole je třeba vytknout, že bez jakékoli diskuse přejímá kritéria i hotové teze z jediného zdroje od jediného autora, ačkoli daná problematika je komplexně zpracovaná a v posledních generacích biblistů důkladně diskutovanou látkou.

V Závěru (s. 35–39) se autor nevrací ke svému tématu, ke své vlastní tezi, neshrnuje svůj analytický a interpretační nálezný, nevyhodnocuje jej v kontextu aktuálního bádání o dané problematice ..., nýbrž přechází na novou rovinu k praktické křesťanské aktualizaci. Klíčová otázka „můžeme něco podobného prožít dnes my...“ a kazatelsky exhortativní styl („Berme vážně obvinění vznesená proti nám druhými...“ s. 38) patří do textů jiného žánru než je odborná biblická studie uplatňovaná jako kvalifikační vysokoškolská písemná práce. Silná tvrzení, které přeznačují význam vykládaných textů a která autor v Závěru předkládá, nejsou metodicky ukotvena ani věcně doložena předchozím výkladem. V předloženém tvaru bakalářské práce tak de facto chybí závěr a autor místo něho na zcela nové rovině rozpravy asociativně uvádí další témata a nové souvislosti.

3. K některým dílčím jednotlivostem:

1. Oproti předchozí verzi své práce autor obohatil uplatňovaná hlediska o perspektivu teorie řečového jednání, resp, mluvních aktů. Učinil tak ovšem poněkud zbrkle, na základě zpracování jediné publikace (P. Smith, *Speech Act Theory, Discourse Structure and Indirect Speech Act*, nepublikovaná dis. práce na University of Leeds, 1991; viz s. 6, pozn. 4 aj, a seznam literatury). O až příliš suverénním přístupu k dané problematice svědčí, že se autor spokojil s tímto jediným zdrojem (30 let starým) a blíže se neseznámil s touto poměrně významnou lingvistickou „školou“ (jiné autory a zdroje neuvádí). Nanejvýš problematické přitom je, že si nejspíš sám přeložil základní terminologii z angličtiny do češtiny – emblémový termín *speech act* autor soustavně užívá v podobě „řečový čin“, ačkoli v české lingvistice je standardně zaveden výraz „mluvní (event. řečový) akt“; viz Miroslav Grepl (2017): Mluvní akt, in: Petr Karlík, Marek Nekula, Jana Pleskalová (eds.), *CzechEncy – Nový encyklopedický slovník češtiny* [https://www.czechency.org/slovník/MLUVNÍ_AKT]. Taková nepřesnost v zavedené odborné terminologii není v kvalifikační vysokoškolské práci na místě (autor termín nijak neuvádí, nepředstavuje, nedefinuje).
2. Podobně prozrazuje jazykovou necitlivost až nekompetenci v práci s odbornou terminologií opakované užití výrazu „[ohraňčen] inkluziem“ (na s. 18 v posledním odstavci celkem 5× !). Latinský termín *inclusio* je rodu ženského, nikoli středního, a počestěnou variantou je femininum *inkluze*. Po věcné stránce se přitom jedná o jeden z klíčových prvků, jimiž autor ve svém výkladu argumentuje. Ostatně, již v předchozí verzi své práce autor čelil námitce, že si pro tento literární termín zavedl vlastní výraz „obálka“ – viz dílčí reakce a výklad na s. 9 a v pozn. 9 nynější verze písemné práce. Podobně jako v předchozím případě má oponent za to, že se nejedná o banální zkomoleninu okrajového významu, nýbrž o signifikantní lapsus v klíčovém termínu.
3. Na nemálo místech se autor nevyjadřuje přesně či vhodně, což zbytečně snižuje dojem z úrovně práce. Například hned v úvodu (s. 5): „Obsahem tohoto textu je Kniha smlouvy...“ – míněno spíše „Látkou...“ či „tématem...“; na s. 23, 24 a 37 zůstaly již v předchozí verzi vytknuté slovakismy, sloveso „pozývá“ ve smyslu českého „zve“ atd.

3. Hodnocení formálních náležitostí:

Po formální stránce je rukopis zpracován tak, že některé standardy splňuje dobře, některé s výhradou. Nestandardní je například základní layout stránky; výsledkem je značně zhuštěný text. Z některých údajů v textu vyplývá, že byl možná text v poslední fázi úprav

nějak „sražen“ či zahuštěn (na s. 5 a také na s. 35 se odkazuje na klíčovou pasáž, která je „hlavním výstupem této práce“ a jež má být na s. 35-36, reálně je však na s. 23–24).

Autor obvyklým způsobem cituje použitou literaturu. Její seznam uvádí ve strukturovaném soupisu na konci práce.

Kontrola antiplagiátorským programem *Theses.cz* vykázala dne 18. 4. 2024 významnou shodu 14 % s předchozí verzí autotovy bakalářské práce, kterou neúspěšně obhajoval v roce 2023. Shody s jinými uvedenými texty zcela jednoznačně nemají povahu plagiátu, jedná se o citace biblických oddílů a bibliografické údaje. Kontrola antiplagiátorským programem *Turnitin* vykázala dne 17. 4. 2024 shodu v celkové výši 6 % s texty na online platformách a publikovaných studiích. Vyznačené shody se vesměs týkají citovaných biblických textů či bibliografických údajů. Z provedených kontrol i z celkového způsobu vypracování bakalářské práce zřetelně vyplývá, že text této kvalifikační práce je vlastním autorským dílem Břetislava Fajmona.

4. Otázky pro obhajobu:

a) K hlavní tezi práce: Jak vznikla koncentrické kompozice uvedeného oddílu a čím je intencí (kdo je jejím tvůrcem)? Je text v dané podobě zachycením historické události či svědectvím konkrétního „autora“ nebo dílem redaktora či nějakého procesu tradice... nebo až objevem „čtenáře“?

b) K hlavní tezi práce: Co z hypoteticky možných variant odpovědi na otázku a) vyplývá pro metodologii zkoumání této problematiky a pro volbu kritérií analýzy textu?

c) Otázka k autorovu provedení Závěru, který ke všem pasážím oddílů Ex 19,3 – 24,11 uvádí christologické analogie a přeznačení: Může křesťanský výklad kteréhokoli textu Starého zákona končit jinak než christologicky? Pokud ano, proč? Pokud ne, proč? Uveďte příklady („klasiky“) pro různé přístupy...

5. Závěr:

Tato bakalářská práce byla oproti předchozí verzi poměrně výrazně přepracována. Její základní teze je nyní představena zřetelněji. Ve způsobu zpracování i v hlavní linii výkladu, vrcholícím v Závěru, ovšem zůstávají věcné a zejména metodologické nedostatky, které daný text neumožňují přijmout jako bakalářskou práci v disciplíně starozákonní biblistiky. Výhrady se týkají zejména nepřesvědčivé analýzy a interpretace biblických textů, arbitrární práce se sekundární literaturou a celkově nekoherentního postupu od analytické argumentace přes průběžnou interpretaci a kritickou obhajobu dílčích poznatků až k formulaci závěrů a jejich vyhodnocení v kontextu aktuálního odborného diskurzu. Aktuální tvar práce není přesvědčivým dokladem toho, že student nabyt znalosti a zvládl dovednosti, jež odpovídají profilu absolventa daného programu.

**Předložená práce nesplňuje požadavky na bakalářskou písemnou práci v oboru
a proto ji nedoporučuji k obhajobě.**

V Praze, dne 4. června 2024